

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ
СТАРШОКЛАСНИКІВ АНГЛОМОВНИХ АКАДЕМІЧНИХ
ТЕКСТІВ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Angb1-M17 групи
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська), додаткова
спеціальність 014 Середня освіта (Мова і
література (німецька))
Данилюк Юлія Петрівна

Керівник:
Сторчова Т. В., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри англійської мови

Рецензент:
Калинюк Т.В., кандидат педагогічних
наук, доцент кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільський - 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЧИТАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗНЗ.....	6
1.1 Роль та мета використання англомовних академічних текстів у формуванні навичок читання старшокласників у ЗНЗ.....	6
1.2 Психологічні особливості процесу читання в старшокласників.....	14
1.3 Методична основа процесу читання англійською мовою в старшокласників у ЗНЗ.....	24
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНИХ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ЗНЗ.....	37
2.1 Основні характеристики та критерії відбору академічних текстів.....	37
2.2 Принципи та стратегії навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.....	45
2.3 Етапи роботи та система вправ і завдань для навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.....	52
Висновки до розділу 2.....	71
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Наша країна не може стояти осторонь тих інтеграційних процесів, які відбуваються як в глобальній економічній системі, так і в освітній галузі. Долучення України до загальноєвропейського освітнього простору, що відбувається в контексті Болонського процесу, вимагає наближення рівня підготовки фахівців до європейських стандартів. Приєднавшись до Болонського процесу, наші університети готують майбутніх фахівців, здатних конкурувати на міжнародному ринку праці. Але підготовка майбутніх фахівців розпочинається не у вищому закладі, а раніше, у старших класах ЗНЗ.

Отож, виникає гостра необхідність у застосуванні нових педагогічних технологій, які б дозволили підвищити ефективність профільного навчання старшокласників у ЗНЗ, для виконання соціального замовлення суспільства. Однією з таких технологій, яка передбачає застосування English for Specific Purposes – є читання англomовних академічних текстів у старших класах.

Проблему навчання читання досліджували такі вітчизняні науковці та методисти, як С. Л. Захарова [70], С. Ю. Ніколаєва [59], К. І. Онищенко [70], С. В. Гапонова [50], Н.Д. Гальскова [49], Н. К. Скляренко [70], С. К. Фоломкина [74]. Та закордонні дослідники – Кейт Кейн [8], Єлизавета Бернхардт [3], Звіа Брезнітз [4], Джил Фіцджеральд [16] та Кен Гудмен [19], однак питання використання академічних англomовних текстів на заняттях з англійської мови у старших класах досі залишається недостатньо дослідженим.

Типовим і ключовим жанром академічного світу є науково-дослідна стаття, яка описує останні наукові досягнення дослідників різних країн та є надійним джерелом інформації, що має професійне значення для читача. Оскільки більше 90 відсотків сучасних журналів є англomовними, майбутнім студентам потрібно опанувати академічний стиль, щоб отримати доступ до цінних даних та ознайомитись із

стандартами академічного спілкування для виконання професійних обов'язків на належному рівні.

Зважаючи на постійну і стрімку зміну інтересів, захоплень та уподобань учнів, виникає необхідність безперервного вдосконалення методичних рекомендацій та вказівок щодо роботи з англійськими академічними текстами, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Актуальність дослідження полягає в:

- необхідності удосконалення підготовки старшокласників, зосереджуючи увагу не лише на мові, а й на освоєнні змісту інших професійних дисциплін;
- важливості набуття навичок усвідомлення читання англійських академічних текстів для виконання майбутніх професійних обов'язків на відповідному рівні;
- недостатня кількість досліджень у галузі навчання читання англійських академічних текстів старшокласників ЗНЗ.

Об'єктом дослідження є процес навчання читання англійських академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.

Предметом дослідження є методика навчання читання англійських академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, практична розробка завдань відповідно до методології навчання читання англійських академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

1. Вивчити проблему викладання іноземної мови, презентовану в сучасних дослідженнях, визначити методологічні та психологічні основи навчання читання англійських академічних текстів старшокласників ЗНЗ.

2. Дослідити ефективні стратегії для читання англійських академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.

3. Обґрунтувати основні характеристики дослідницької статті та визначити критерії їх відбору.

4. Описати принципи, визначити етапи, розробити систему вправ і завдань для навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників у ЗНЗ.

Для досягнення мети дослідження використовувались такі **методи**:

- теоретичний: критичний аналіз педагогічної, психологічної, лінгвістичної та методичної літератури для визначення теоретичних основ дослідження; аналіз зарубіжних підручників з англійської мови з метою розробки ефективних завдань.

Практичне значення дослідження полягає у відборі та організації матеріалів для навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників ЗНЗ, формування комплексів вправ, розробка методичних рекомендацій для навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників у ЗНЗ. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані для навчання учнів старших класів у ЗНЗ.

Результати роботи оприлюднено на двох конференціях: конференції студентів та магістрантів за підсумками науково-дослідної роботи у 2018 році, VI студентській Міжнародній інтернет-конференції “English is in Interdisciplinary Context of life-long Education” (12-20 квітня 2018). Основні результати викладено у збірнику за матеріалами VI студентської Міжнародної інтернет-конференції “English is in Interdisciplinary Context of life-long Education”

Структура роботи. Логіка дослідження зумовила структуру магістерської роботи: вступ, 2 розділи, висновки, список використаних джерел із 78 найменувань, 6 додатків. Загальний обсяг магістерської роботи становить 101 сторінку.

ВИСНОВКИ

Аналіз сучасної наукової літератури на цю тему дозволив зробити висновок, що навчання читання англомовних академічних текстів старшокласників у ЗНЗ має спиратися на наступні ідеї: розвиток граматичних і особливо лексичних навичок, необхідних для розуміння читання; аналіз академічних текстів з метою подальшого фокусування на їх основних функціях та передбачення можливих труднощів, з якими стикаються учні; активізація попередніх знань учнів; ретельний вибір тексту з фокусом на вивчення лінгвістичних та предметних знань учнів; зосередитися на візуальній інформації та засобах її візуалізації; практикуючи інтенсивне та екстенсивне читання академічних текстів; навчання стратегій за допомогою прямих установок, заохочення учнів до вибору відповідних стратегій відповідно до типу тексту і чітких цілей; проблемне навчання з метою розвитку творчості, рефлексії, особистих якостей; індивідуальний підхід до учнів.

Аналіз психологічних основ показав, що читання складається з процесів нижчого рівня (автоматичне розпізнавання слів, швидка та автоматична обробка синтаксичних текстів, об'єднання словесних та структурних значень в одиниці), а також процеси вищого рівня (координація основних та підтримуючих ідей тексту, інтерпретація інформації з тексту). Навички, характерні для процесів нижчого рівня, можуть бути відносно автоматичними, тоді як навички процесів верхнього рівня не є автоматичними. Процеси сприйняття читання досвідченими читачами працюють одночасно. Пам'ять відіграє виняткову роль на обох рівнях, оскільки вона являється центральною частиною розуміння.

Компетентність у читанні академічних текстів – це вміння читати автентичні академічні тексти різних типів, що демонструють різні рівні розуміння залежно від цілей.

Було доведено, що на розвиток компетенції читання академічних текстів впливають такі чинники: цілі навчання, мотивація, предметні знання,

використані стратегії, соціальна взаємодія, саморефлексія, автономія, правильно організована установка.

На підставі вивчення сучасної літератури було зроблено висновок про необхідність чіткої стратегії навчання читання та про важливість стратегій рідної мови, які можуть бути ефективно переведені в іноземну мову, компенсуючи недостатню кваліфікацію іноземної мови. Велика увага при читанні академічних текстів має бути приділена навчанням стратегій, які контролюють розуміння на різних рівнях (стратегії, які варто перед читанням, стратегії розуміння слів, речень, стратегії інтерпретації ідей, стратегії реструктуризації та синтезу тексту).

Враховуючи особливості академічного тексту, а також вимоги навчального плану, ми представили та обґрунтували критерії відбору тексту: автентичність, мотиваційний потенціал, відповідність темі уроку, зміст та доступність мови, інформаційна цінність, наукова новизна, можливість використання в подальшій діяльності, довжина.

Навчання читання англomовних академічних рекомендується проводити відповідно наступним етапам навчання: підготовчий етап, спрямований на ознайомлення учнів про структурні та лінгвістичні особливості академічного дискурсу та розвиток їх стратегічного осмислення; етап реалізації, пов'язаний з читанням тексту і складається з підетапів (попереднє читання, спрямоване на активацію знань та предметних знань учнів, розробка лексичних, граматичних, прогностичних навичок; після читання, призначене для покращення критичних навичок читання та навчання); інтеграційний етап, спрямований на розвиток здатності використовувати інформацію з тексту та інтегрувати інформацію з різних джерел.

Розроблена система вправ і завдань для навчання читання англomовних академічних текстів в старшокласників ЗНЗ складається з трьох підсистем, які співвідносяться з етапами та включають групи вправ і завдань:

- підсистема 1 (сприяння учнівському розумінню структурних особливостей академічного дискурсу, розуміння лінгвістичних особливостей академічного дискурсу);
- підсистема 2 (попереднє читання: активація знань читача, розвиток прогностичних навичок, розвиток лексичних навичок, розвиток граматичних навичок, формування навичок усвідомлення академічного читання, розвиток навичок усвідомлення академічного читання);
- підсистема 3 (розвиток можливостей інтегрувати інформацію з різних джерел, розвиток можливостей використання інформації з тексту).

Запропонована система розроблена відповідно до факторів, що сприяють розвитку компетенції академічного читання (чітко визначені та прийняті навчальні цілі, внутрішня і зовнішня мотивація, предметні знання, використання стратегій, соціальна взаємодія, автономія, правильно організована установка).

На підставі проведеного дослідження розроблено методологічні рекомендації щодо навчання читання англомовних академічних текстів в старшокласників у ЗНЗ. Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку методології комплексного навчання читання та письма англомовних академічних текстів в старшокласників у ЗНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alfaro M. J. M. Intertextuality: origins and development of the concept / Alfaro M. J. M. // *Atlantis*. – 1996. – XVIII (1-2). – P. 268–285.
2. Bernhardt E. B. Sociohistorical perspectives on language teaching in the modern United States / Bernhardt E. B. // *Learning foreign and second languages: Perspectives in research and scholarship*; H. Byrnes (Ed.) – New York: Modern Language Association, 1998. – P. 39–57.
3. Bernhardt E. B. *Understanding Advanced Second-Language Reading* / Bernhardt E. B. – New York, NY: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010. – 218 p.
4. Breznitz Z. *Fluency in reading* / Z. Breznitz. – Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2006. – 328 p.
5. Brown H. D. *Principles of language learning and teaching* / Brown H. D. – White Plains, NY: Pearson Education, 2007. – 5th ed. – 410 p.
6. Brown H. D. *Language Assessment - Principles and Classroom Practice* / Brown H. D. – White Plains, London: Longman, 2007. – 336 p.
7. Brown H. D. *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy* / Brown H. D. – White Plains, NY: Pearson Education, 2007. – 3rd ed. – 569 p.
8. Cain K. *Children's reading comprehension : the role of working memory in normal and impaired development* / Kate Cain // *Working Memory in Education*; S. Pickering (ed.). – Burkington, MA: Academic Press, 2006. – P. 61–91.
9. Chamot A. U. *The learning strategies handbook* / Chamot A.U., Barnhardt S., El-Dinary P.B., Robbins J. – White Plains, NY: Addison Wesley Longman, 1999. – 249 p.
10. Clark H. H., Clark E. V. *Psychology and Language* / H. H. Clark. – Brace Jovanovich Publishers, 1977. – 335 p.
11. Cohen A. D. *Strategies in learning and using a second language*. – NY: Addison Wesley Longman Limited. – 1998. – 440 p.

12. Coleman A. An analytical bibliography of modern language teaching / Coleman A. – New York: King's Crown, – 1949. – 342 p.
13. Developing literacy in second-language learners: Report of the National Literacy Panel on language-minority children and youth; August D., Shanahan T. (Eds.). – Mahwah, NJ: Erlbaum, 2006. – 688 p.
14. Dževerdanović-Peجویć M. Genre Analysis of Linguistic Abstracts in Montenegrin and English / Dževerdanović-Peجویć M. // Academic Discourse across Cultures; Lakić I., Živković B., Vuković M. (Ed.). – Cambridge Scholars Publishing: Newcastle upon Tyne, 2015. – P. 20–41.
15. Engaging adolescents in reading / Guthrie J. T. (ed.). – Thousand Oaks, CA: Corwin Press, 2008. – 208 p.
16. Fitzgerald J. English-as-a-second-language reading instruction in the United States: A research review / Fitzgerald J. // Journal of Reading Behavior. – 1995. – 27(2). – P. 115–152.
17. Flowerdew J. English for research publication purposes / Flowerdew J. // The Handbook of English for Specific Purposes; B. Paltridge, S. Starfield (eds). – Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2013. – P. 301–321.
18. Gilmour M., Marshal S. Lexical knowledge and reading in Papua New Guinea / M. Gilmour.– English for Specific Purposes. – Vol.12 (2), 1993. – P.145-157.
19. Goodman K. On reading / Goodman K. – Portsmouth, NH: Heinemann, 1996. – 152 p.
20. Grabe W. Reading in a Second Language: Moving from theory to practice / Grabe W. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 484 p.
21. Grabe W. Teaching and researching reading / Grabe W., Stoller F. L. – 2nd edition. – Routledge /Pearson Education, 2011. – 324 p.
22. Guthrie J. T. Scaffolding for Motivation and Engagement in Reading / Guthrie J. T., Wigfield A., Perencevich K. C. // Motivating Reading Comprehension Concept-Oriented Reading Instruction; Guthrie J. T., Wigfield

A., Perencevich K. C. (ed.). – Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah, New Jersey, 2004. – P. 55–86.

23. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching* / Harmer J. – Longman: Pearson Education Limited, 2001. – 3d ed. – 371 p.

24. Hedgcock J. S. *Teaching Readers of English: Students, Texts, and Contexts* / Hedgcock J. S. Ferris D. R. – Routledge, Taylor & Francis, 2009. – 431 p.

25. Howatt A. P. R. *Teaching languages to young learners: patterns of history* / Howatt A. P. R. // *Teaching English to Children*; Brumfit C, Moon J., Tongue R. (eds.). – London: Harper Collins, 1991. – P. 289–301.

26. Hudson T. *Teaching second language reading* / Hudson T. – Oxford, England: Oxford University Press, 2007. – 350 p.

27. Jeremy H. *How to teach English* / Jeremy Harmer. – Essex : Pearson Education Limited, 2007. – 99 p.

28. John K. Brilhart. *Effective Group Discussion*. The fourth edition. WW. C. Brown Company Publishers, the U SA, 1982 – 332 p.

29. Krashen S. D. *The power of reading: Insights from the research* / Krashen S. D. – Portsmouth, NH: Heinemann, 2004. – 180 p.

30. Krashen S. *The case for narrow reading* / Krashen S. // *Language Magazine*. – 2004. – 3(5). – P. 17-19.

31. Lewis M., Jource H. J. *Book for Teaching English as a Foreign Language* / Lewis M // Macmillan. – 1993. – 144 p.

32. *Overview of the Quality assurance system in higher education*. The Netherlands. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.niad.ac.jp/english/overview_nl_e_ns.pdf

33. Rosie Tanner and Catherine Green. *Tasks for Teacher Education. A reflective Approach*. Course book. Addison Wesley Longman, Second Impression 1998, – 134 p.

34. Segalowitz Sidney J. et al. Assessing the development of automaticity in second language word recognition // *Applied Psycholinguistics*. 1998. 19:1. P. 113–125.
35. Stanovich K. *Progress in understanding reading: Scientific foundations and new frontiers* N.Y.: Guilford Press, 2000. P. 231–245.
36. Tepavceić M. *Academic discourse: a semantic and syntactic analysis* / Tepavceić M. // *Academic Discourse across Cultures*; Lakić I., Živković B., Vuković M. (Ed.). – Cambridge Scholars Publishing: Newcastle upon Tyne, 2015. – P. 180–196.
37. Ventola E. *Packing and Unpacking of Information in Academic Texts* / Ventola Eija // *Academic Writing: Intercultural and Textual Issues*; E. Ventola, A. Mauranen (Ed.). – Philadelphia: John Benjamins, 1996. – P. 153-194.
38. Żylińska M. *Podjęcie interkulturowe, czyli o konieczności zmian w nauczaniu języków obcych* / M. Żylińska // *Języki Obce w Szkole. My w Europie.*– 2003. – № 6. – S. 49–61
39. Аль-Гханімі Кабас Джаміль Рашид. *Навчання майбутніх філологів читання англомовних академічних текстів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2017. 20 с.*
40. Артемов, В.А. *Психология обучения иностранным языкам* / В.А. Артемов. – М.: Просвещение, 1969. – 279 с.
41. Беляєв Б. В. *Очерки по психологии обучения иностранным языкам : пособие для преподавателей и студентов* / Б. В. Беляєв. – 2-е изд., перераб. и допол. – М. : Просвещение, 1965. – 228 с.
42. Бим И. Л. *Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника (опыт системно-структурного описания)*. М., 1977.
43. Борецька Г. Е. *Методика формування іншомовної компетентності у техніці читання* / Г. Е. Борецька // *Іноземні мови.* – 2012. – № 1. – С. 38.

44. Бориско Н.Ф. Сам себе методист или советы изучающему иностранные языки. – К.: «Фирма ИНКОС», 2001. – 267с.
45. Бузинська В. О. До проблеми методики роботи з іншомовним текстом // Вісник Чернівецького державного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці : видав. Рута, 2002. – Вип. 9 (66). – С. 228-230.
46. Вишневецький О.І. Методика навчання іноземних мов: Навч. посібник. – К.: Знання, 2010. – 206 с.
47. Выготский, Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – Москва : Педагогика, 1991. – 480 с.
48. Гальперин И. Р. Стилистика английского языка / Гальперин И. Р. – М.: Высшая школа, 1981. – 316 с.
49. Гальскова Н.Д., Никитенко З.Н. Теория и практика обучения иностранным языкам: Начальная школа. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 240 с.
50. Гапонова С. В. Комплекси вправ для формування іншомовної компетенції у переглядовому читанні інформаційних газетних статей / С. В. Гапонова // Іноземні мови. – 2008. – № 1. – С. 3-7.
51. Гизерская Е.К. Коммуникативный подход при обучении чтению взрослых (базовый курс). Дисс. канд. пед. наук. М., 2000 - 162 с.
52. Гиниатуллин И.А., Левитан К. М Обучение чтению на иностранных языках в старших классах. – Свердловск: Свердл. гос. пед ин-т, 1972. – 62 с.
53. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. М.: Просвещение, 1991. 219 с.
54. Иличкина Е.В. Взаимосвязанное обучение чтению и говорению // Иностранные языки в школе. – 2006. - №6.
55. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. М.: Просвещение, 1973. – 223 с.
56. Колесникова И.Л., Долгина О.А. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных

языков. СПб.: Русско-Балтийский информационный центр «БЛИЦ»; Cambridge University Press, 2001. – 224 с.

57. Коршук Т.Л. Іншомовна освіта у Польщі та Нідерландах як зразок організації навчання англійської мови у європейських країнах // Іншомовна освіта у вищій технічній школі: методи, підходи, технології : Матеріали IV Міжнародної науково-методичної конференції. – К. : НТУУ «КПІ», – 2014.

58. Крат О. І. Компоненти системи навчання іноземної мови професійного спрямування через зміст професійної діяльності / О. І. Крат // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2011. – № 2 (2). – С. 69-74.

59. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

60. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів: Л.С.Панова, І.Ф.Андрійко, С.В.Тезикова та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2010. – 327 с.

61. Основні підходи до вивчення іноземної мови за кордоном. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.osvitavukraini.com/study/articles/1706/>

62. Палешева Е. А. Аутентичные тексты как средство развития познавательного интереса учащихся при обучении чтению на уроках английского языка в старших классах средней школы // Концепт: наукометодический электронный журнал официального сайта эвристических олимпиад «Совёнок» и «Прорыв». - 1 квартал 2011, - Киров, 2011 г. – 7с.

63. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М.: Высш. шк., 1989. С. 25–31.

64. Пассов Е.И., Кузовлёва Н.Е. Урок иностранного языка. – Ростов н/Д: Феникс. – М.: Глосса-Пресс, 2010. – 640 с.
65. Пассов Е.И., Колова Т. И. Беседы об уроке иностранного языка. – Л.: Просвещение, 1971. — 148 с.
66. Полякова С.В. Восприятие и понимание текста в психологии чтения // Вестник Пермского университета. Иностранные языки и литературы. 2007. Вып. 2 (7). С. 150–154.
67. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку (на английском языке) : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.» / Г.В. Рогова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1983. – С. 199-217.
68. Сафонова В.В. Проблемные задания на уроках английского языка в школе. – М.: Еврошкола, 2001. – 272 с.
69. Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии [Текст] / Г. К. Селевко. – М.: Просвещение, 1998. – С. 49–64.
70. Склярченко Н.К. Обучение чтению на английском языке / Н. К. Склярченко. – К., 1989. – С. 104-165.
71. Склярченко Н.К., Онищенко Е.И., Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
72. Соловова Е.Н. Методика обучения иностранным языкам. – М.: Просвещение, 2002. – 239 с.
73. Солсо Р. Когнитивная психология. СПб.: Питер, 2002. 592 с.
74. Фоломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе // учебно-методическое пособие. – Москва : Изд. Высшая школа, 2005– Изд. 2-е, с. 21.
75. Халилова Л.А. English for Professional Purposes: Academic Reading, Writing, and Speaking: учебное пособие. – М.: Изд-во РГГУ, 2005. – 472 с.

76. Христова О. Ф. Використання фахових текстів на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням / О. Ф. Христова // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького : зб. наук. пр. – 2011. – № 6. – С. 220-225.

77. Шеверун Н. До проблем змісту іншомовної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах Польщі / Н. Шеверун // Рідна школа. - 2010. - № 11. - С. 75-78.

78. Яхонтова Т. В. Основи англомовного наукового письма: навчальний посібник для студентів, аспірантів і науковців. – Львів: ПАІС, 2003. – 220 с.